

(14) BOLESTI STRNIH ŽITA I NJIHOVO SUZBIJANJE

Stojanović, S.,¹ Jevtić, R.² i Jerković, Z.²

¹Institut za primenu nauke u poljoprivredi "Srbija", Beograd
Centar za strna žita, Kragujevac, i

²Institut za ratarstvo i povrtarstvo, Novi Sad

Poslednjih godina vladali su veoma povoljni uslovi za razvoj obligatnih parazita *Erysiphe graminis tritici* i *Puccinia recondita tritici* na pšenici i *Erysiphe graminis hordei* i *Puccinia hordei* na ječmu. Blage zime bez snega omogućavale su obligatima da prezime na novoposejanim usevima u stadijumu micelije, odnosno uredostadijumu (micelija i uredospore). Ako ovome dodamo i osetljivost pojedinih sorti koje su se raširile u proizvodnji onda nije čudo što smo suočeni sa epifitotičnom pojavom lisne rđe i značajnim gubicima u prinosu. U 1993/94. god. smanjenje prinosa od lisne rđe iznosilo je 5-10% (Jevtić i sar., 1995). Prema rezultatima Jerković-a (neobjavljeni podaci), na osnovu višekratnih očitavanja intenziteta zaraze u polju u cilju preciznijeg razdvajanja sorti po interakciji sa *Puccinia recondita tritici* i *Puccinia hordei*, gubici su kod otpornih 5, tolerantnih 12 i osetljivih 26%.

Većina genotipova pokazuje osetljivost prema *Septoria spp.* U populaciji na teritoriji Srbije dominira *Septoria tritici*. U makroogledima Srbije (25 lokaliteta), 30 najčešće zastupljenih sorti imalo je intenzitet zaraze od T(trag) do sedam (7) (skala Sarria i Prescottta, 1975).

Na predusevima kukuruza i šećerne repe, zbog nekvalitetne pripreme i žetvenih ostataka, zabeležena je jača pojava fuzarioza klasa, jer je u momentu oslobađanja askospora većina useva pod pšenicom i ječmom bila u fazi cvetanja, dok su uslovi vlažnosti bili veoma povoljni (česte i slabe kiše). Sorta kao faktor otpornosti nije imala većeg značaja, već isključivo predusev. Dok je ranijih godina napad fuzarioza klasa bio gotovo beznačajan (3-5%), u 1994/95. god., pojedine parcele odbijene su kao semenski usevi, zbog visokih intenziteta zaraze gljivom *Fusarium spp.*

Zbog velikog učešća monokulture, ali i narušene vodno-vazdušne strukture zemljišta sve je značajnija pojava bolesti truleži prizemnog dela stabla. Tako npr. u lokalitetu Mladenovca, intenzitet zaraze sa *Ophiobolus graminis*, kod 23 sorte pšenice bio je T-90%, zavisno od sorte i ujednačenosti zemljišta.

Na ječmu pored obligatnih parazita zapažena je masovna pojava gljive *Drechslera sorokiniana* prouzrokovala truleži korena i stabla i pegavosti lista, kao i parazita prouzrokovala gari *Ustilago spp.*

U toku 1994. i 1995. godine u Srbiji je registrovana značajna pojava gljive *Rhynchosporium secalis*. Prirodna infekcija ječma u polju iznosila je 5-90% (Čoja, M., neobjavljeni podaci).

Na ovsu je stalno prisutna i veće ili manje štete nanosi narandžasta rđa *Puccinia coronata avenae*, kao i prouzrokovajući gari (*Ustilago spp.*), jer se za setvu koristi netretirano seme.

Hemijsko suzbijanje bolesti na strnim žitima poslednjih godina potpuno je zanemareno i svedeno na pojedinačne parcele i zanemarljive površine. Međutim, u ogledima u kojima se ispituje efikasnost pojedinih fungicida ono pokazuje opravdanost jer se povećanje prinosa u odnosu na kontrolu kreće i do 20% kod osetljivih sorti (Jevtić, R., neobjavljeni podaci). Tretiranje semena ostaje i stalna mera, kojom se može značajno uticati na intenzitet zaraze i širenje pojedinih bolesti strnih žita.